

УДК 658.114.5

ПРОМИСЛОВО – ФІНАНСОВІ ГРУПИ В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ РЕФОРМИ

Башилай С.В., Українська академія банківської справи

Невід'ємною складовою частиною ефективного функціонування господарського механізму в умовах формування ринкової економіки є здатність оперативно реагувати на ті зміни, що відбуваються в правилах взаємовідносин між суб'єктами ринку, тобто мова йде про розвиток сучасних еластичних форм інтеграції капіталу. Звичайно, найбільш вагомою зміною у відносинах між учасниками економічних відносин можна назвати зміну базових принципів адміністративних методів на принципи саморегуляції виробничо-господарського середовища.

Держава з метою формування ефективної структури економіки заохочує розвиток виробництва шляхом впровадження системи пільг у галузях: оподаткування, централізованого кредитування, формування власності і т. д. В таких умовах, як свідчить світовий досвід існування виробничо-фінансових відносин, однією з найбільш адаптованих і ефективних форм організації промислового і фінансового капіталу, яка здатна зберегти і забезпечити подальший розвиток конкурентноздатності галузям економіки країни, стати реальним джерелом створення імпульсу для наукових розробок, стимулювати своїх учасників знаходити і завойовувати своє місце в системі як національного, так і міжнародного розподілу праці, може виступити промислово-фінансова група, тобто таке об'єднання юридичних осіб, в основу формування і розвитку якого буде закладено завдання зміцнення фінансового капіталу, розширення процесу інтеграції фінансового і промислового капіталів, об'єднання індустріальної, банківської і торгівельної діяльності в органічному поєднанні.

Вітчизняним законодавством передбачено функціонування цілого ряду різних форм об'єднань підприємств (асоціація, корпорація, консорціум, концерн), які сприяють отриманню додаткових конкурентних переваг, кращому використанню позитивних сторін збільшених господарських систем.

Процес формування промислово-фінансових груп в Україні, будучи в певній мірі новизною і перебуваючи на стадії становлення і адаптації, відзначається деякими специфічними моментами. Джерелом походження цих особливостей є, перш за все, положення нормативної бази про регулювання даної сфери економічних відносин, основу якої становлять Конституція України та Закон України "Про промислово-фінансові групи в Україні", прийнятий Верховною Радою України 21 листопада 1995 року.

Під промислово-фінансовою групою (ПФГ), згідно діючого законодавства, прийнято розуміти об'єднання, до складу якого можуть входити промислові підприємства, сільськогосподарські підприємства, банки, наукові і проектні установи та організації

всіх форм власності, що мають на меті отримання прибутку, та яке створюється за рішенням уряду України на певний термін з метою реалізації державних програм розвитку пріоритетних галузей виробництва і структурної перебудови економіки України, включаючи програми згідно з міждержавними договорами, а також виробництва кінцевої продукції.

Таким чином, поряд з національними передбачається створення і транснаціональних промислово-фінансових груп, до складу яких залучатимуться як українські так і іноземні юридичні особи.

В той же час підприємство, установа чи організація можуть бути учасниками тільки однієї ПФГ. До складу промислово-фінансової групи може входити тільки один банк, який, в свою чергу, як і торгівельне чи транспортне підприємство, підприємство в сфері громадського харчування, побутового обслуговування, матеріально-технічного постачання, фінансово-кредитна установа, не може бути головним підприємством ПФГ.

Законом України "Про промислово-фінансові групи в Україні" встановлено певні обмеження щодо економічного простору створення та функціонування промислово-фінансових груп шляхом заборони формування їх у сферах торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування населення, матеріально-технічного постачання, транспортних послуг тощо.

Діяльність підприємств-учасників промислово-фінансових груп здійснюється з дотриманням вимог законодавства України без отримання статусу юридичної особи.

Учасники промислово-фінансових груп укладають генеральну угоду про сумісну діяльність щодо виробництва кінцевої продукції ПФГ, визначають головне підприємство промислово-фінансової групи, яке є юридичною особою, і по відношенню до учасників ПФГ займається виробництвом кінцевої продукції, здійснює її збут, сплачує податки, та уповноважене офіційно представляти інтереси ПФГ в Україні та за її межами.

При цьому головне підприємство ПФГ втрачає право на будь-які пільги з питань оподаткування, яке воно мало або може мати згідно з чинним законодавством України.

Генеральна угода про сумісну діяльність має визначати:

- назву ПФГ;
- перелік затверджених у встановленому законодавством порядку державних програм, з метою реалізації яких створюється ПФГ;
- визначення головного підприємства ПФГ;

- кандидатуру президента ПФГ, його права та обов'язки, порядок звільнення з посади;
- перелік учасників ПФГ;
- перелік кінцевої продукції ПФГ;
- термін дії угоди;
- інші умови, передбачені законодавством, та ті, які визнають необхідними ініціатори створення ПФГ.

Сукупність юридичних осіб, що утворюють ПФГ, отримують статус промислово-фінансової групи на основі і з моменту прийняття Кабінетом Міністрів України постанови про створення (реєстрацію) ПФГ. Для цього уповноважена особа (особи) ініціаторів створення ПФГ подає на ім'я прем'єр-міністра України такі документи:

- доручення ініціаторів створення ПФГ на право уповноваженої особи представляти КМУ проект створення ПФГ;
- генеральну угоду про сумісну діяльність щодо виробництва кінцевої продукції, підписану всіма ініціаторами створення ПФГ;
- висновки відповідного галузевого міністерства чи відомства України, Фонду державного майна України, Антимонопольного комітету України щодо доцільності створення ПФГ, стосовно техніко-економічного обґрунтування та Генеральної угоди;
- документ про перерахування до Державного бюджету України державного мита за прийняття проекту створення ПФГ до розгляду КМУ однієї тисячі розмірів встановленого чинним законодавством неоподаткованого мінімуму доходів громадян на місяць.

Рішення про державну реєстрацію ПФГ чи відмову в ній приймається після експертизи поданих документів КМУ у тримісячний термін – у разі розгляду проекту за участю вітчизняних учасників і головного підприємства ПФГ; у шестимісячний термін – у разі розгляду проекту транснаціональної ПФГ.

У відповідності з п.6 ст.3 Закону України "Про промислово-фінансові групи в Україні", рішення про створення (реєстрацію) транснаціональної ПФГ приймається Кабінетом Міністрів України лише за умови попереднього укладення міждержавного договору, що підлягає ратифікації Верховною Радою України.

Діючим законодавством також встановлюються перелік пільг, які надаються головному підприємству та учасникам ПФГ.

В цілому ж, враховуючи вищенаведені положення, можна відзначити, що характерними рисами ПФГ є:

- обов'язкова наявність підприємств різних сфер діяльності (промислової, фінансово-кредитної і т. д.);
- наявність головного підприємства і підприємств-учасників;
- державна оцінка організаційного проекту створення ПФГ;
- державна реєстрація в формі ПФГ без надання статусу юридичної особи;

- належність учасників ПФГ до тих сфер діяльності, які визначають виробничий, фінансовий, науковий і експертний потенціал країни.

Головною функцією держави, що сприяє активізації створення і діяльності ПФГ на Україні, є забезпечення політичної та економічної стабілізації в країні. Подальша доля промислово-фінансових груп, темпи формування і зміцнення яких значною мірою залежатимуть від економіко-правової політики держави, в т. ч. від вирішення двох кардинальних проблем: звільнення ПФГ від необґрунтованих обмежень і вдосконалення податкової політики, а також реальної підтримки ПФГ з боку держави.

Масштаби діяльності промислово-фінансових груп повинні розширюватися як в транснаціональному, так і регіональному напрямках. З цієї метою необхідно звернути увагу на вдосконалення організаційно-економічної сфери функціонування ПФГ, яка включає: відпрацювання механізмів прямого державного стимулювання діяльності ПФГ по вирішенню першочергових виробничих і соціальних проблем; використання методів стимулювання участі об'єднань у вирішенні пріоритетних виробничо-фінансових питань регіонів в межах компетенції місцевих адміністрацій; відпрацювання ефективних методів економічного регулювання спільної діяльності промислових і фінансово-кредитних організацій на рівні головних підприємств ПФГ.

Поряд з перевагами, ПФГ мають і недоліки, нехтування якими досить недоцільне. Найбільш вагомими з них є громіздкість і бюрократизм, які характерні великим корпораціям. Загроза гігантизму з його збільшуваними дисфункціями сприяє ризику позбавити ПФГ всіх їх переваг через бюрократичне негнучке управління, цупкої ієрархії структур, труднощів процесу прийняття рішень та інші негативні моменти, що об'єктивно характерні великим об'єднанням зі складною організаційною структурою.

Тому реалізація переваг і нейтралізація характерних для промислово-фінансових груп недоліків можливі в результаті створення прогресивного механізму управління, організаційної структури, що може сумістити централізовані функції ПФГ з децентралізацією, яка необхідна для здійснення кардинальних змін в менеджменті з метою сприяння проявам ініціативи, бажанню обдуманого ризику, вмінню брати на себе відповідальність управлінським персоналом різних рівнів. Відповідно прогресивна організація управління і можливості її подальшого вдосконалення повинні визначатися в установчих документах при формуванні груп.

Підводячи підсумок наведеному, слід також сформулювати певний перелік загальних принципів розвитку промислово-фінансових груп, а саме:

- реальність цілей створення і функціонування ПФГ;
- оптимальність поєднання корпоративних і загальнодержавних інтересів;

- орієнтація діяльності на виробництво конкурентноспроможних товарів і надання конкурентноспроможних послуг;
- використання сучасних методів самооцінки і прогнозування;
- проведення цілеспрямованої кадрової політики і послідовне накопичення інтелектуального потенціалу;
- своєчасне врахування світового досвіду даного напрямку господарювання у внутрішній економічній політиці.

Ідея консолідації в промислово-фінансових групах є привабливою для багатьох їх сфер діяльності а та-

кож окремих її суб'єктів, які таким чином розраховують вирішувати власні виробничі і фінансові проблеми. Але будь-яке господарське об'єднання буде життєво придатним лише тоді, коли стане реальним забезпечення і повне дотримання балансу інтересів. Ефективне функціонування промислово-фінансової групи, як і будь-якої організованої сукупності суб'єктів господарської діяльності, досягне реальності тільки за фактичної наявності вигоди як для кожного окремого її учасника, так і для всього об'єднання взагалі.

Література

1. А.Е. Дворенкая, Ю.Б. Никольский. Финансово-промышленные группы: менеджмент + финансы. – М.: Пригитлайн, 1995. – 384 с.
2. Закон України "Про промислово-фінансові групи в Україні" від 21.11.95 р. № 483/95-ВР.

Summary

The article considers the aspects, economical and juridical conditions, major principles and peculiarities of formation of industrial-financial groups in Ukraine. The role of one of possible integration forms of industrial and financial capital in the terms of transition economy is observed.

Башлай С.В. Промислово - фінансові групи в умовах національної економічної реформи / С. В. Башлай // Вісник УАБС. – 1999. – №. 1(6). – С. 85-87.